

Panoptikum zpoza oponek

Havlova **Žebrácká opera** v nastudování Davida Radoka je zábavně šlapající stroječek, který se v závěru výmluvně zpomalí a na diváky za zvuků kabaretně vlezlé hudby zírá v Divadle ABC podivné panoptikum figur.

JANA MACHALICKÁ

První premiéra sezony Městských divadel pražských, druhá pod novým vedením, padla na Havlovu *Žebráckou operu*, která má skutečně pohnutou historii. Nastudování Andreje Kroba v hostinci U Čelíkovských v Horních Počernicích v listopadu 1975 režim využil k další perzekuci, představení si odsákali jak amatérští herci a režisér, tak diváci, hraní a sledování zakázaného autora bylo třeba řádně potrestat.

Text Václava Havla je adaptací satiry Johna Gaye z osmnáctého století, kterou proslavil zejména Bertolt Brecht a posunul k žánru hudebního divadla. Havlova verze je činoherní a zdůrazňuje konflikt dvou hlav zlodějských gangů vedených starým šibrem Peachumem a mladým obratným děvkařem Macheathem. Třetím hráčem je pak policejní velitel Lockit, který spolupracuje se všemi, tahá za nitky a geniálně propojuje policii s podsvětím, takže vzniká jeden neprostupný systém, který udržuje moc a zároveň všechny znejistuje, jak se ve skutečnosti věci mají.

Havlovo podobenství bylo v době svého vzniku víc než výmluvné, přesný obraz profízlzované společnosti s těžko určitelným bossem fungoval znamenitě. A funguje stále stejně, neboť líčí mechanismy moci, které se v zásadě nemění, není těžké za příslušná jména dosadit zkorumpované politiky, lobbisty a další šupáky. A domýšlet se, kdo za tím vším

Vůdce záletník. Šéf zločinecké organizace Macheath je v podání Martina Donutíla kluzký jako úhoř, ale stále si zachovává andělský kukuč. FOTO MDP - MARTIN ŠPELDA

stojí, nakolik je toto krásné popsání spojení státní moci a kriminálníků jen autorskou fantazií.

Ale je tu také jedinečný Havlův jazyk, který míchá styl červené knihovny, verbální výlevy pronášené sofistikovaným slovníkem, žargon různých prostředí. Aby stroječek dobře šlapal, je třeba mít hráče, kteří tuto jazykovou složitost zvládnou v přesném stylu a s mluvní lehkostí. David Radok tři hlavní hráče má – Jan Vlasák jako Peachum se neodlučuje od svého umaštěného kaftanu a velmi ovčavě a lehce oslněn vlastní výřečností pronáší tirády a stařecky dychtivě konstruuje další podrazy na nenáviděného konkurenta. Své podrazy dokáže předestřít jako vznešenou službu s velkou přesvědčivostí a stylem politické-

ho řečníka. A kromě jiného propůjčuje senilitě svého hrdiny roztomile domáckou podobu, dobře vycházejí kuchyňské scény s dcerunkou Poly, které Tereza Marečková dodala udivenou naivitou a dětskost, přichází na otcovo zavolání s houslemi v ruce a tváří se jako panenka mrkačka, v časech jejího trápení pak housle jen kňourou. Martin Donutíl jako Macheath je také vymluvil z jalové krávy tele, nádherně je třeba jeho výstup s Lucy (Petra Tenorová) a Poly ve věznicí, kdy si je posadí na pryčnu a hučí do nich své vývody o účinnosti bigamie. Je kluzký jako úhoř a andělský kukuč dokáže vždy šikovně využít.

A konečně Hanuš Bor jako Lockit skryt za žlutými skly retro brýlí s tenkými obroučky je křížen-

cem estébáka a mafiánského šéfa. Dokáže všechno převrátit a znejistit, to, co je hanebné se v jeho rétorice ozáří nebeským jase. Má nehnutou tvář, nic ho nevyvede z míry, vše umí vysvětlit a použít ve svůj prospěch a ještě se u toho tváří dobrácky a soucitně. Ostatně Hanuš Bor je v posledním období čím dál tím lepší, sedí mu role zvláštních nehnutých a neprostupných padouchů.

Výborný režijní nápad je obsadit do role Peachumovy a Lockitovy manželky jednu herečku – Evu Salzmannovou, čímž se podstata věci v závěru doslova „dialekticky“ odhalí. Lockit si tudíž v závěru nemusí navléct Peachumův kaftan, kontinuitu a propojení obstará dvojjediná manželka. Stejně jako prve u Peachuma

motá nudle v hrnci a přitakává svému muži, ale přesně ví oč běží, její povzdech, že to ale celé dalo fušku, je jako konečné rozehřešení. I jako Peachumová je vždy o krok napřed, předvádí celou škálu potouchlých výrazů a suše ironickými poznámkami suně chotě k poznání stejně jako jde s laskavou pohostinností vařit kafičko, když do domu přijde prodějná ženština, aby probudila Peachumův sexuální apetit.

Radok se vlastně svým pojetím Havla přibližuje k Brechtovi. Volí antiiluzivní výtvarné pojetí, které tvoří systém malovaných oponek, na kterých je příslušné prostředí naznačené několika atributy. Treba v úřadovně policejního velitele „visí“ podivný obraz krále a vedle oprátka, bordel madam Diany je

oponkami šikovně rozčleněný na několik „chambre separé“ a podobně. Oponky také režii umožňují strukturovat inscenaci jako sled kabaretních výjevů, zatahování a roztahování, které provádějí herci se v podstatě proměnilo v důmyslný a také významotvorný systém pointování každého výstupu – je rychlé, pomalé, hekticky rozjařené, smutné, ublížené. A pak je tu také vtíravě kabaretní hudební motiv, který scény odděluje. Zci-zující odstup je v inscenaci nenápadně přítomný i v drobných nápadech, třeba postava Opilce se změní v neidentifikovatelnou figuru, která dvakrát nečekaně vyjde ze dveří na jeviště a zakřičí: „Ať žije svoboda tisku!“ Vlasákovy vypadávaní z textu a řev nápovědky nakonec působí jako integrální součást pojetí.

Půvabné jsou i výstupy v bordelu, kteréžto prostředí není tak snadné vystihnout, jak by se na první pohled zdálo. Věvodí mu bordelmamám v přesném podání Dany Batulkové, která své dívky umí předvést patřičně květnatě a s komickou rádobou noblesou. Inteluálně založená Vicky (Markéta Jandová) se smyslně vine a na prsou drží knihu s nápisem *Dekarte*, filozof jí však připadá trochu plytký. Se svým srdcervoucím dilematem se roztomile sváří i Jenny Zuzany Stavné.

Závěr je v ryze radokovském stylu, má v sobě výsměch i bezvýhodnost. Režie nechá své hrdiny postupně vylézat zpoza oponek a ztuhnout. Panoptikum civí do hlediště, zatímco vlezle kabaretní hudba se line prostorem ve zpomaleném rytmu. K Havlovu citu pro absurditu to jde výborně a podobně končila i Radokova inscenace *Odcházení*, kde nechal celou menażérii kolem kancléře Riegera nastoupit do výtahu a odvézt.

Václav Havel: Žebrácká opera

Režie a scéna: David Radok

Kostýmy: Zuzana Ježková

Městská divadla pražská, Divadlo ABC, premiéra 19. 10.